

transect: *archeologie, erfgoed, ruimte*

Transect-rapport 470

Alblasserdam, Sporthal Molenzicht Gemeente Alblasserdam (ZH)

Archeologisch en cultuurhistorisch bureauonderzoek

Auteur	H.G. Pape MA
Versie	Definitief
Projectcode	14050013
Datum	30-06-2015
Opdrachtgever	DAR Bouwadvies BV Teunisbloem 2 3353 ET Papendrecht
Uitvoerder	Transect Australiëlaan 5-a 3526 AB Utrecht 62.486
Onderzoeksmelding	Gemeente Alblasserdam
Bevoegde overheid	Transect, Utrecht
Beheer documentatie	Foto van het plangebied
Illustratie tussenblad	

Autorisatie		
Naam	Datum	Paraaf
Drs. S. Hakvoort (Senior KNA archeoloog)	30-06-2015	

ISSN: 2211-7067

© Transect, Utrecht

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

Transect aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Samenvatting

In opdracht van DAR Bouwadvies heeft Transect in juli 2014 een archeologisch en cultuurhistorisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Molenzicht te Alblasterdam (gemeente Alblasterdam) en dit in januari 2015 geactualiseerd. De aanleiding voor het onderzoek is een bestemmingsplanprocedure. Voor het realiseren van een nieuwe sporthal van circa 2.503 m² in het plangebied dient een nieuw bestemmingsplan te worden opgesteld.

Het plangebied ligt volgens de archeologische beleidskaart van de gemeente Alblasterdam in een zone met een 'medebestemming te Verwachten Archeologische Waarden 4 (VAW 4)'. In deze zone zijn bodemingrepen groter dan 2.500 m² en dieper dan 1,5 m –Mv onderzoeksplchtig voor wat betreft archeologie. Onderhavig bureauonderzoek is uitgevoerd om de archeologische en cultuurhistorische verwachting voor het plangebied nader te specificeren, in het kader van de bestemmingsplanprocedure.

Conclusie

- Uit het bureauonderzoek blijkt dat het plangebied een middelhoge verwachting heeft op archeologische waarden uit de periode Laat-Mesolithicum – Nieuwe Tijd. Deze verwachting is ten eerste gebaseerd op de ligging van het plangebied op de Vuilendam stroomgordel, die in de periode Laat-Mesolithicum – Vroeg-Neolithicum actief was. Het is mogelijk dat in deze periode en de navolgende Bronstijd nederzetting heeft plaatsgevonden op afzettingen van deze rivier in het plangebied. Archeologisch onderzoek in de nabije omgeving heeft hier tot nu toe echter geen sporen van opgeleverd.
- Vanaf de Late Middeleeuwen werd het plangebied en de omgeving ontgonnen, waarna het uiteindelijk werd ingepolderd. Op historisch kaartmateriaal zijn geen sporen van historische bebouwing in het plangebied te zien; het is zeer waarschijnlijk vanaf de ontginning tot in de late 20^e eeuw in gebruik geweest als akker- of weiland. Uit deze periode kunnen mogelijk sporen van ontginning worden aangetroffen, of wellicht een (sub)recente afvallaag met uitgestort vondstmateriaal uit de Nieuwe Tijd zoals op het sportveld iets ten noordoosten van het plangebied. Het gaat dan om materiaal dat van elders afkomstig is en dus niet *in situ* is. Een nederzetting in het plangebied uit de periode Middeleeuwen – Nieuwe Tijd wordt niet verwacht.
- Het belangrijkste archeologische relevante niveau wordt gevormd door de top van de stroomgordelafzettingen van de Vuilendam. Waarschijnlijk kunnen deze in het plangebied vanaf 3-4 m –Mv worden aangetroffen. Gerijpte en stevige oever- of crevasse-afzettingen zijn indicatief voor een hogere archeologische verwachting. Sporen van ontginning kunnen in principe vanaf maaiveld worden aangetroffen. Een eventuele afvallaag met uitgestort vondstmateriaal kan vanaf onder de bouwvoor worden aangetroffen.
- Op basis van de bestudeerde bronnen worden in het plangebied geen cultuurhistorische waarden verwacht. De bouw van de nieuwe sporthal zal evenmin van invloed zijn op cultuurhistorische waarden in de directe omgeving.

Advies

Op basis van dit bureauonderzoek wordt geadviseerd om de bodemingrepen in het plangebied te beperken tot een maximale diepte van 1,5 m –Mv. Deze vrijstellingsgrens volgt uit de gemeentelijke beleidskaart en is gebaseerd op de verwachte diepteligging van afzettingen van de Vuilendam stroomgordel. Het is aan te bevelen om in het bestemmingsplan een dubbelbestemming 'Waarde – Archeologie' op te nemen voor het gehele plangebied, met dezelfde vrijstellingsgrenzen die ook op de gemeentelijke archeologische beleidskaart staan (2.500 m² en 1,5 m –Mv). Op die manier wordt het gemeentelijk beleid verankerd in het bestemmingsplan.

Indien de geplande ontgravingen voor de sporthal beide van de hierboven genoemde ondergrenzen overschrijdt volgt een verdere onderzoeksplicht. In dat geval wordt voorgesteld om in het plangebied een verkennend booronderzoek uit te voeren, om zo de intactheid van de bodem vast te stellen en daarmee de kans dat er nog archeologische waarden *in situ* aanwezig kunnen zijn.

Bovenstaande vormt een advies. Op grond van de resultaten in dit rapport en het gegeven advies zal het bevoegd gezag (de gemeente Alblasterdam) een besluit nemen over de daadwerkelijke omgang met eventueel aanwezige archeologische waarden binnen het plangebied. Ook in vrijgegeven gebieden kunnen alsnog archeologische waarden aangetroffen worden tijdens graafwerkzaamheden. Op het moment dat dit gebeurt geldt daarom een wettelijke plicht archeologische vondsten te melden bij de gemeente.

Inhoud

1. Aanleiding	1
2. Aard en doel van het vooronderzoek	2
3. Afbakening van het plan- en onderzoeksgebied	3
4. Consequenties toekomstig gebruik	4
5. Beleidskader	5
6. Landschap, geomorfologie en bodem.....	6
7. Archeologische verwachting en bekende waarden	9
8. Historische achtergrond, cultuurhistorische waarden en bodemverstoring.....	11
9. Gespecificeerde archeologische en cultuurhistorische verwachting	17
10. Conclusie en advies.....	19
11. Geraadpleegde bronnen	20
Bijlage 1: Archeologische beleidskaart gemeente Alblasserdam.....	21
Bijlage 2: Geomorfologische kaart.....	22
Bijlage 3: Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN2).....	23
Bijlage 4: Landschappelijke waardenkaart gemeente Alblasserdam	24
Bijlage 5: Bodemkaart	26
Bijlage 6: Archeologische bekende waarden.....	27
Bijlage 7: Historisch-geografische waardenkaart gemeente Alblasserdam.....	28
Bijlage 8: Cultuurhistorische waardenkaart (provincie Zuid-Holland).....	30
Bijlage 9: Archeologische periode-indeling voor Nederland (conform ABR)	32

1. Aanleiding

In opdracht van DAR Bouwadvies heeft Transect¹ in juli 2014 een archeologisch en cultuurhistorisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Molenzicht te Alblasterdam (gemeente Alblasterdam) en dit in januari 2015 geactualiseerd. De aanleiding voor het onderzoek is een bestemmingsplanprocedure. Voor het realiseren van een nieuwe sporthal van circa 2.503 m² in het plangebied dient een nieuw bestemmingsplan te worden opgesteld.

Het plangebied ligt volgens de archeologische beleidskaart van de gemeente Alblasterdam in een zone met een 'medebestemming te Verwachten Archeologische Waarden 4 (VAW 4)'. In deze zone zijn bodemingrepen groter dan 2.500 m² en dieper dan 1,5 m –Mv onderzoeksplchtig voor wat betreft archeologie. Onderhavig bureauonderzoek is uitgevoerd om de archeologische en cultuurhistorische verwachting voor het plangebied nader te specificeren, in het kader van de bestemmingsplanprocedure.

Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de eisen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.3.

¹ Transect Archeologie beschikt over een opgravingsvergunning ex artikel 45 van de Monumentenwet, verleend door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE).

2. Aard en doel van het vooronderzoek

Het doel van het archeologisch en cultuurhistorisch bureauonderzoek is het specificeren van de archeologische en cultuurhistorische verwachting, dat wil zeggen het aan de hand van beschikbare en nieuwe informatie over de archeologie, cultuurhistorie, geomorfologie, bodemkunde en grondgebruik, bepalen van de kans dat binnen het plangebied archeologische of cultuurhistorische resten kunnen voorkomen. Hiervoor is onder andere het centraal Archeologisch Informatiesysteem (Archis) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) geraadpleegd, waarin de Archeologische Monumentenkaart (AMK) en de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) zijn opgenomen. Aanvullende (cultuur)historische informatie is verkregen uit divers voorhanden historisch kaartmateriaal. Om inzicht te krijgen in de opbouw en ontwikkeling van het landschap zijn onder andere de bodemkaart en geologisch-geomorfologisch kaartmateriaal geraadpleegd. Deze informatie is aangevuld met relevante informatie uit achtergrondliteratuur.

Het resultaat van het vooronderzoek is dit rapport met een conclusie omtrent het risico dat eventueel aanwezige archeologische waarden in het plangebied worden verstoord als gevolg van de voorgenomen plannen. Op basis van dit rapport kan het bevoegd gezag een beslissing nemen in het kader van de vergunningverlening of planprocedure. Het rapport bevat waar mogelijk gegevens over de – verwachte – aan- of afwezigheid, aard, omvang, ouderdom, gaafheid, conservering en (relatieve) kwaliteit van archeologische of cultuurhistorische waarden.

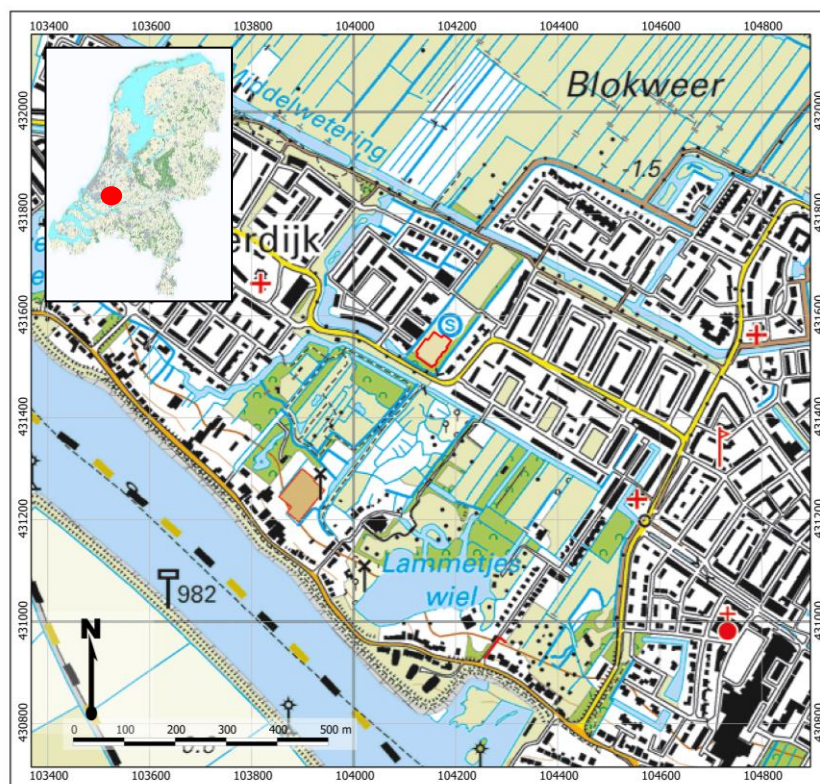
Het bureauonderzoek is uitgevoerd conform protocol 4002 van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.3 (KNA 3.3).

3. Afbakening van het plan- en onderzoeksgebied

Gemeente	Alblasserdam
Plaats	Alblasserdam
Toponiem	Molenzicht
Kaartblad	38C
Centrumcoördinaat	104.156 / 431.536

Binnen het bureauonderzoek is onderscheid gemaakt in het plangebied en het onderzoeksgebied. Het plangebied is het gebied waarin de geplande bodemingrepen zullen plaatsvinden (figuur 1). Het onderzoeksgebied omvat het plangebied en een deel van het direct omringende gebied en wordt bij het onderzoek betrokken om tot een beter inzicht te komen in de archeologische, (cultuur)historische en bodemkundige situatie in het plangebied. In dit geval beslaat het onderzoeksgebied een straal van circa 500 meter rondom het plangebied.

Het plangebied betreft het bouwvlak van de toekomstige sporthal in het plangebied Molenzicht te Alblasserdam. Het plangebied maakt deel uit van een aantal velden die reeds als sportvoorzieningen wordt gebruikt. Deze velden worden doorsneden door de Groen van Prinstererstraat. Het veld waar de nieuwe sporthal zal worden gebouwd is een onbebouwd grasveld. De ligging van het plangebied is weergegeven in figuur 1. Het heeft een oppervlakte van circa 2.503 m².

Figuur 1: Ligging van het plangebied (rode lijnen).

4. Consequenties toekomstig gebruik

Kader

Planvorming

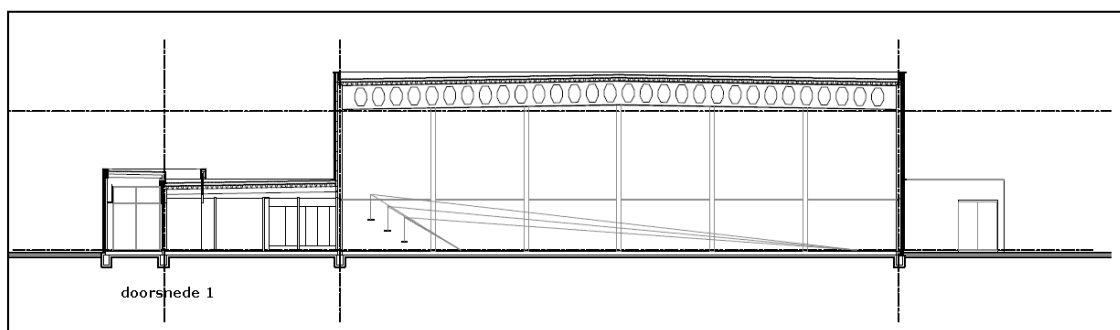
Bodemverstorende werkzaamheden

Bestemmingsplanprocedure

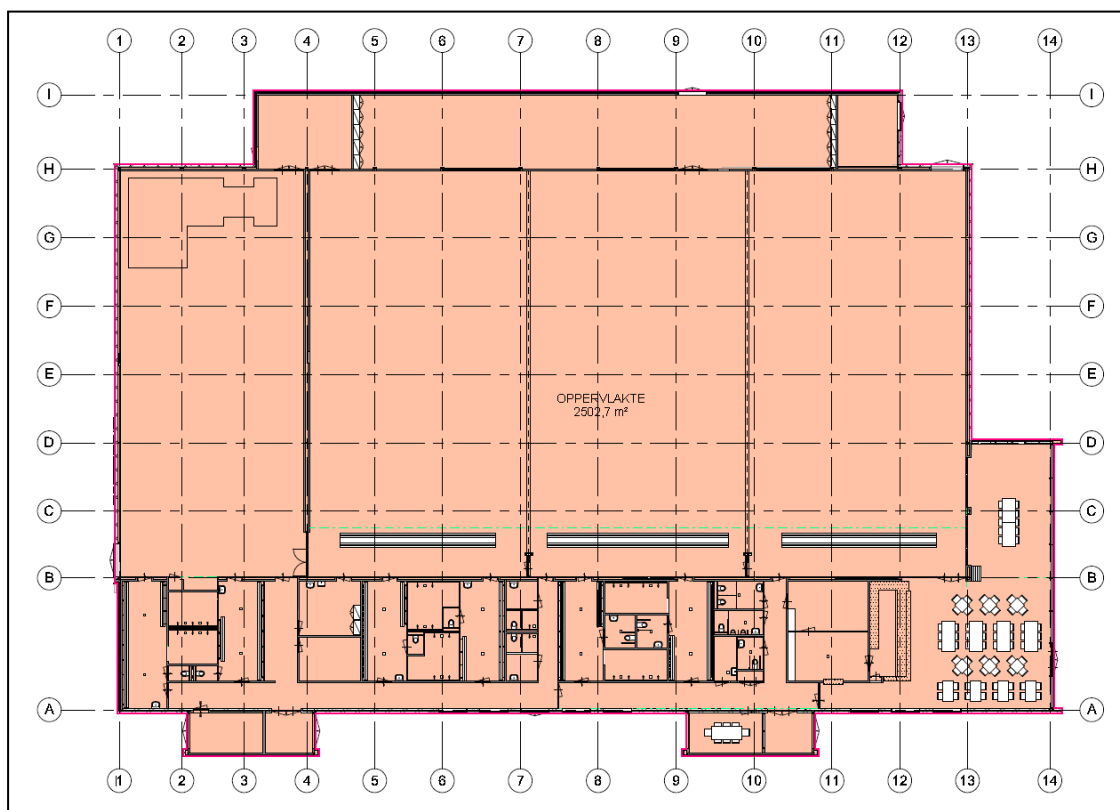
Nieuwbouw van een sporthal

Graafwerkzaamheden

In het plangebied is de bouw van een sporthal voorzien. Figuren 2 en 3 een doorsnede vanuit het concept ontwerp en de plattegrond uit het definitieve ontwerp voor de sporthal weer (het verschil tussen concept en definitief ontwerp betreft een uitbreiding van de toestellenberging). Het is nog niet exact bekend tot hoe diep er ontgraven zal worden ten behoeve van de nieuwbouw, maar naar verwachting is dit minder dan 1,5 m –Mv. Gezien de doorsnede zal het gebouw wel worden onderheid. Toekomstige graafwerkzaamheden in het plangebied kunnen eventueel aanwezige archeologische waarden verstoren.

Figuur 2: Doorsnede sporthal (concept ontwerp).

Figuur 3: Plattegrond sporthal (definitief ontwerp).

5. Beleidskader

Onderzoekskader	Bestemmingsplanprocedure
Beleidskader	Archeologisch beleid gemeente Alblasserdam
Onderzoeksgrens	2.500 m ² en 1,5 m –Mv

In 1992 heeft Nederland het Europees Verdrag inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed ondertekend; ook wel het Verdrag van Malta of Valletta genoemd, naar het eiland en de plaats waar het is ondertekend. Het Verdrag is in 1998 geratificeerd en op 1 september 2007 via de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (Wamz) geïmplementeerd. De Wamz is een wijzigingswet en omvat een wijziging van de Monumentenwet 1988, de Wet Milieubeheer, de Ontgrondingenwet en de Woningwet. Vanuit de Wet op de ruimtelijke ordening (Wro) bestond al een verplichting om bij de voorbereiding van bestemmingsplannen alle ter zake doende belangen mee te wegen. In feite is de Wamz een concrete invulling en verdere verbreding van deze verplichting.

Het plangebied ligt volgens de archeologische beleidskaart van de gemeente Alblasserdam (behorende bij Wink e.a., 2012; bijlage 1) in een zone met een ‘medebestemming te Verwachten Archeologische Waarden 4 (VAW 4)’. In deze zone zijn bodemingrepen groter dan 2.500 m² en dieper dan 1,5 m –Mv onderzoeksplichtig voor wat betreft archeologie.

6. Landschap, geomorfologie en bodem

Archeoregio	Hollands veen- en kleigebied
Geomorfologie	2M35: vlakte van getij-afzettingen
Maaiveld	Circa 1,55-1,65 m –NAP
Bodem	Mv41C: kalkarme drechtvaaggronden
Grondwater	GWT II

Geomorfologie

Op de geomorfologische kaart is het plangebied gekarteerd als een vlakte van getij-afzettingen (bijlage 3; kaartcode 2M35). Volgens Cohen en Stouthamer (2012) ligt het plangebied op de Vuilendam stroomgordel (bijlage 2; kaartcode 171). Deze rivier is onderdeel van het Benschop-rivierensysteem (Wink e.a., 2012) en was actief tussen 7.370 en 6.270 BP, wat gecalibreerd tussen 6.218 en 5.221 voor Chr. is. Daarmee dateert de Vuilendam uit de periode Laat-Mesolithicum – Vroeg Neolithicum (6.450-4.200 voor Chr.). Volgens Cohen en Stouthamer bevindt het beddingzand van deze rivier zich tussen 6,3 en 7,2 m –NAP. Oever- of crevasse-afzettingen, die archeologisch relevant zijn indien ze stevig en gerijpt genoeg waren voor bewoning, kunnen hoger in het profiel voorkomen. Met een maaiveldhoogte tussen 1,55-1,65 m –NAP kan gesteld worden dat de top van archeologisch relevante stroomgordelafzettingen in het plangebied pas vanaf 3-4 m –Mv aangetroffen zouden kunnen worden.

Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN2) is geen bijzonder reliëfverloop te zien, welke kan wijzen op bijvoorbeeld de aanwezigheid van de Vuilendam stroomgordel (bijlage 3). Dit strookt met het beeld van de aanzienlijke diepte ten opzichte van het maaiveld waarop de met deze rivier geassocieerde afzettingen worden verwacht.

Op de landschappelijke waardenkaart van de gemeente Alblasserdam (behorende bij Wink e.a., 2012; bijlage 4) is de Vuilendam stroomgordel eveneens gekarteerd ter plaatse van het plangebied. De contour komt exact overeen met die van Cohen en Stouthamer (2012). Op deze kaart zijn ook twee grote rivierduinen te zien in de noordwestelijke en zuidoostelijke hoek. Dergelijke duinen, ook wel donken genaamd, komen in de Alblasserwaard veel voor en boden geschikte bewoningslocaties in de vroege prehistorie. Tenslotte is ten noorden van het plangebied nog een crevasse te zien. Deze is niet door Cohen en Stouthamer (2012) gekarteerd.

Bodem en grondwater

Volgens de bodemkaart ligt het plangebied in een zone met kalkarme drechtvaaggronden (bijlage 5). Dit zijn kleigronden waarbij binnen 40 à 80 cm –Mv veen wordt aangetroffen. De bovengrond bestaat uit kalkloze, zwak siltige klei (De Bakker, 1966).

De grondwatertrap in het plangebied is II. Dit betekent over het algemeen dat er sprake is van relatief natte gronden, waarbij de Gemiddeld Hoogste Grondwaterstand (GHG) binnen 40 cm –Mv wordt aangetroffen en de Gemiddeld Laagste Grondwaterstand (GLG) tussen 50 en 80 cm –Mv. Vanuit archeologisch oogpunt betekenen dergelijke grondwaterstanden dat zowel organische als anorganische archeologische resten goed in de bodem geconserveerd kunnen zijn gebleven, voor zover deze beneden 80 cm –Mv liggen. Onverbrande organische resten die binnen 80 cm –Mv liggen zijn naar verwachting door oxidatie aangetast dan wel gedegradieerd.

Geologie

Om een beter beeld te krijgen van de ondergrond van het plangebied is in het DINOLoket gekeken naar geschikte geologische boringen. Op circa 7,5 m van het plangebied is een dergelijke boring gezet (figuur 4). Uit de lithostratigrafische beschrijving wordt duidelijk dat de bodem en diepere ondergrond tot circa 11 m –Mv ter plaatse van die boring uit een afwisseling van rivierklei en veen/gyttja bestaat. De rivierklei behoort geologisch gezien tot de Formatie van Echteld, het veen/gyttja tot het Hollandveen Laagpakket binnen de Formatie van Nieuwkoop (De Mulder e.a., 2003). De maaiveldhoogte ter plaatse van de boring is niet bekend. De rivierklei is in verband te brengen met de getij-afzettingen die op de geomorfologische kaart voorkomen.

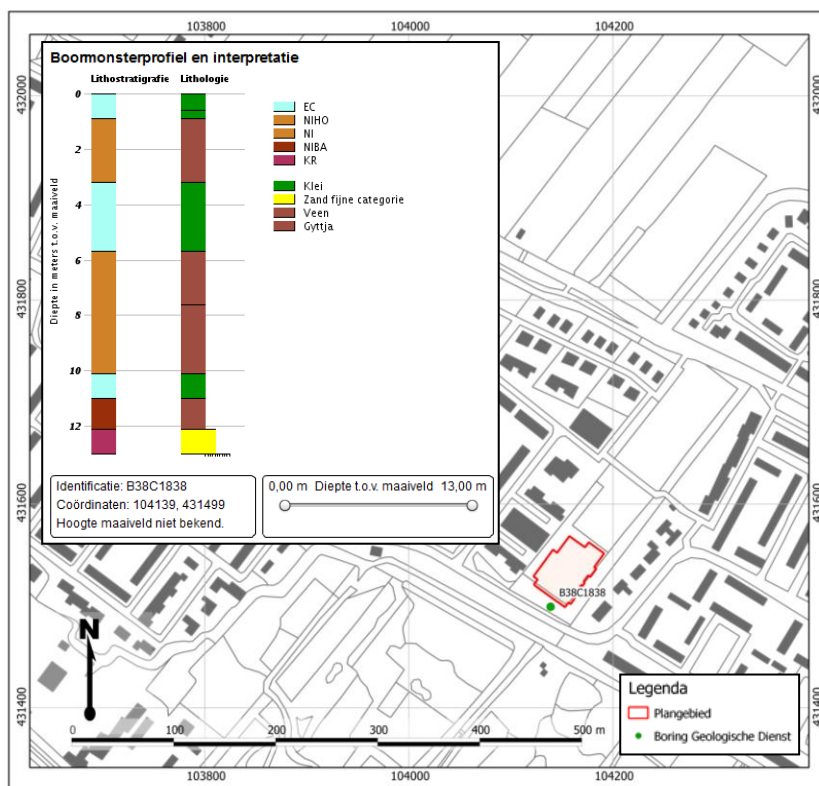
Landschapsgenese

De omgeving van Alblasserdam, met inbegrip van het plangebied, ligt in het Midden-Nederlandse rivierengebied in de Alblasserwaard (Berendsen, 2005). In het midden van de laatste ijstijd (het Weichselien, vanaf 50.000 tot 15.000 jaar geleden) maakte dit gebied deel uit van een brede riviervlakte, waarbinnen de riviergeulen in een verwilderd (“vlechtend”) patroon verspreid lagen. Door deze geulen werd grof zand en grind afgezet, dat geologisch gezien wordt gerekend tot de Formatie van Kreftenheye (De Mulder e.a., 2003). De aanwezigheid van grof zand en grind wijst op hoge stroomsnelheden en sterke variaties in de (piek)afvoer (als gevolg van grote hoeveelheden (smelt)water). Op andere momenten lag de bedding van de riviervlakte langere perioden droog. Vanuit de drooggelegen vlakte kon fijner rivierzand door sterke winden worden verstoven, dat vervolgens langs de randen van de riviervlakte tot afzetting kwam. Daar ontstonden op grote schaal rivierduinen (Berendsen, 2000).

Vanaf 15.000 jaar geleden begon dit beeld enigszins te veranderen aangezien toen het klimaat geleidelijk begon te verbeteren. In eerste instantie was sprake van enkele relatief kortdurende warmere perioden (respectievelijk het Bølling- en Allerød-interstadiaal, 14.650 tot 14.000 BP en 13.900 tot 12.850 BP). Gedurende deze oplevingen nam de vegetatie toe en werd de afvoer van rivierwater beter verdeeld. De riviergeulen begonnen te kronkelen (meanderen) en sneden zich in de riviervlakte in, waardoor langzamerhand een rivierdal ontstond. In het dal werd tijdens overstromingen zogenaamd “Hochflutlehm” afgezet, ook wel bekend als het Laagpakket van Wijchen (De Mulder e.a., 2003; Bennema en Pons, 1952). Pas vanaf 10.000 BP, in het Holoceen, zetten de verbeterde klimaatsomstandigheden definitief door, waardoor de toenemende vegetatie de verstuivingen van rivierzand aan banden legde en de oevers van de rivieren door de alsmaar kleiner wordende verschillen in afvoer zich stabiliseerden. Door de stabiele oevers traden de rivieren alleen nog bij hoogwater buiten de oevers. De klei die bij hoogwater buiten de rivieren werd afgezet wordt eveneens gerekend tot het Laagpakket van Wijchen.

De zich insnijdende meanderende rivieren gingen onder invloed van een voortdurend stijgende zeespiegel in het Holoceen over in accumulerende meanderende rivieren, die meermalen hun loop verlegden en daardoor verschillende stroomgordels ontwikkelden. Hierdoor vond in het grootste deel van het rivierengebied afzetting plaats van zand (beddingafzettingen), zandige klei (oeverafzettingen) en zware klei (komafzettingen), die werden afgewisseld door veen. Daarbij werden de oudere afzettingen door jongere begraven. Het moment waarop dit optreedt, hangt af van de ligging van de zogenaamde terrassenkruising (Berendsen & Stouthamer, 2001). De terrassenkruising is het punt waarop de netto insnijding overgaat in een netto accumulatie van sediment (Berendsen, 2005). De ligging van dit punt ligt niet vast maar is afhankelijk van het debiet, de sedimentlast van een rivier en de stijging cq. daling van de zeespiegel. Berendsen en Stouthamer (2001) vermoeden dat de terrassenkruising rond 7500 BP in de omgeving van Gorinchem heeft gelegen. Daarna raakten de Laat-Pleistocene en Vroeg-Holocene afzettingen afgedekt met holocene rivierafzettingen en kon het oude rivierenlandschap met duinen verdrinken, wanneer ze verder van een rivier verwijderd lagen. Daar

trad door de aanhoudende stijging van het grondwater op grote schaal veenvorming op en ontstond een moeras met zoetwatermeren, dat doorsneden werd door kleine veenstroompjes.

Figuur 4: Het plangebied en de geologische boring uit het DINOLoket.

7. Archeologische verwachting en bekende waarden

Wettelijk beschermd monument	Nee
AMK-terrein	Nee
Verwachting gemeentelijke beleidskaart	Middelhoog
Archeologische waarnemingen	Nee

Archeologische status plangebied

Het plangebied heeft volgens het centraal archeologisch informatiesysteem (Archis) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) geen archeologisch wettelijk beschermde status (bijlage 6). Het plangebied is ook niet opgenomen op de Archeologische MonumentenKaart (AMK). In het plangebied zijn geen archeologische waarnemingen bekend en er is niet eerder archeologisch onderzoek uitgevoerd. De Vuilendam stroomgordel waar het plangebied op ligt heeft volgens de landschappelijke waardenkaart van de gemeente Alblasterdam een middelhoge archeologische verwachting voor de periodes Laat-Paleolithicum – Mesolithicum en Neolithicum – Bronstijd. De diepteligging wordt in de legenda op circa 3 m –NAP gesteld. Deze datering en diepteligging komt overeen met de informatie vanuit Cohen en Stouthamer (2012).

Archeologische status onderzoeksgebied

In de directe omgeving van het plangebied (binnen een straal van 500 m) zijn enkele onderzoeken en een enkele waarneming in Archis geregistreerd (bijlage 6). Er zijn geen AMK-terreinen bekend in het onderzoeksgebied.

De enkele waarneming in het onderzoeksgebied is op circa 110 m ten noordoosten van het plangebied gedaan en betreft de resultaten van een archeologische begeleiding, in het kader van de aanleg van een riooltracé en bergbezinkvoorzieningen (waarnemingsnummer 45.230). In de profielen werden de volgende lagen onderscheiden:

- Tot 90 cm –Mv: (sub)recent ophoogzand;
- 90 tot 210 cm –Mv: grijs/blauw zand, vuil met sporen baksteen (18e/19e-eeuws);
- 210 tot 250 cm –Mv: grijze vuile klei met sporen aardewerk, baksteen, verkoold graan en houtskool (laat 16^e/17^e-eeuws);
- 250 tot 370 cm –Mv: bosveen met o.a. hazelnoot;
- 370 tot 420 cm –Mv: bruinige humeuze klei met brokken veen;
- 420 tot 550 cm –Mv: kleilig veen.

De profielen zijn gedateerd op basis van vondstmateriaal, bestaande uit baksteen en roodbakkerd aardewerk. In de bergbezinkvoorziening van de Waalsingel werd in de laatste 10 m van het 100 m lange tracé een oude natuurlijke stroomgeul ontdekt in het bosveen (mogelijk de Vuilendam?). De geul was opgevuld met zand en op de bodem werd een humeuze vulling aangetroffen in de vorm van spoelbandjes, die erop wijzen dat de geul langere tijd gefunctioneerd moet hebben. Er werden geen vondsten in de geul gedaan.

Drie jaar later werden wederom begeleidingswerkzaamheden uitgevoerd in het kader van rioolaanleg, 190 m ten noordwesten van het plangebied; hierbij werden geen archeologische indicatoren aangetroffen (onderzoeksmeldingen 4.031 en 4.032). Een booronderzoek op 310 m ten noordwesten van het plangebied (onderzoeksmelding 22.799) resulteerde in het aanboren van het rivierduin dat op de gemeentelijke landschappelijke waardenkaart staat aangegeven (bijlage). Genomen botanische monsters van de top van het duin en van het veen daarboven leverden alleen onverkoelde resten op,

waaronder rode kornoelje en hazelnoot. De daadwerkelijke vondsten, in de vorm van aardewerk, konden niet gekoppeld worden aan een vindplaats ter plaatse: waarschijnlijk gaat het om (sub)recente afvalstort. De vondsten werden hoofdzakelijk in klei en zand gedaan tussen 65 en 175 cm –Mv. Dit beeld lijkt overeen te komen met de resultaten beschreven onder waarneming 45.230 hierboven.

Ter plaatse van het andere rivierduin op de landschappelijke waardenkaart is ook booronderzoek gedaan (onderzoeksmelding 3.525). Het duin werd niet aangeboord, noch werden er archeologische indicatoren aangetroffen.

Samenvatting

Gebaseerd op de bekende archeologische waarden in het onderzoeksgebied lijkt de kans op het aantreffen van een archeologische vindplaats uit de periode Laat-Mesolithicum – Vroeg-Neolithicum, die verband houdt met de Vuilendam stroomgordel, klein. De kans op het aantreffen van vondstmateriaal uit de Nieuwe Tijd is groter, maar deze maken naar verwachting deel uit van (sub)recente afvallagen en niet zozeer van een nederzettingsterrein.

8. Historische achtergrond, cultuurhistorische waarden en bodemverstoring

Historische bebouwing	Nee
Historisch gebruik	Weiland
Huidig gebruik	Sportveld (grasveld)
Bodemverstoringen	Onbekend

Historische achtergrond

Vanaf de 11^e eeuw begon men in de Alblasserwaard met de ontginningen van het grote veengebied dat in de voorgaande eeuwen was ontstaan. De eerste ontginningen in het gebied vonden plaats aan de randen van de veenkussens en gebruikten de rivieren als basis. Hardinxveld, Langerak, Papendrecht en Sliedrecht zijn voorbeelden van deze oudste ontginningen en worden al in de 11e eeuw bij naam genoemd. Naarmate de tijd voortschreed werden ook de meer landinwaartse delen ontgonnen vanuit gegraven waterlopen en bewoningslinten, zoals Bleskensgraaf. Vanuit de ontginningsassen, natuurlijk of kunstmatig, werd het land tegen een bepaalde prijs verkocht en in stroken verkaveld. Door deze zogenaamde cope-ontginningen ontstond het kenmerkende slagenlandschap dat vandaag de dag vooral nog zichtbaar is in het buitengebied van de Alblasserwaard, maar ook bijvoorbeeld een paar honderd meter ten noorden van het plangebied (nu polder Blokweer).

Door het onttrekken van water aan het veen daalde het maaiveld van het ontgonnen gebied (inklinking), waardoor het overstromingsgevaar vanuit de rivieren toenam. De latere Alblasserwaard ontstond dan ook door het opwerpen van een beschermende ringdijk. Toestemming voor de aanleg werd in 1277 gegeven door graaf Floris V. Waar de Alblas op de Merwede uitkwam werd waarschijnlijk in 1280 een dam opgeworpen: de Alblasserdam. Het ontgonnen gebied was aanvankelijk geschikt voor akkerbouw, maar door de aanhoudende bodemdaling moest men op een gegeven moment overschakelen op veeteelt. Ondertussen hadden de stroomgordelafzettingen die aan het oppervlak lagen minder last van inklinking dan het veen, waardoor ze als ruggen hoger in het landschap kwamen te liggen en geschikt waren voor bewoning. De Vuilendam was destijds reeds begraven, maar op de stroomgordel van de Alblas werden bijvoorbeeld boerderijen gebouwd.

De maaiveldaling zette zich voort in de 14^e eeuw. De nu ingedijkte rivieren konden hun water minder goed kwijt, waardoor ze hun teveel aan water moesten lozen op de nog onbedijkte rivieren. Hierdoor werd de kans op overstromingen wederom vergroot. Drie bewijzen van daadwerkelijke overstromingen zijn zichtbaar langs de Noord, in de vorm van het Lammetjeswiel, het Rijenwiel en het Kattenwiel (respectievelijk 380 m, 720 m en 930 m van het plangebied verwijderd). Dergelijke wielen of kolkaten zijn tijdens dijkdoorbraken doorstaan, waarbij het rivierwater met grote kracht gaten sloeg in dijk en achterland. Het sediment uit de kolkaten werd in de vorm van overslaggronden aan de achterkant gedeponeerd. De overslaggronden kenmerken zich door kleinschalige, onregelmatige verkavelingen. Ze waren eigenlijk alleen geschikt voor bos, vermoedelijk ten behoeve van hakhout.

Niet allen rivieroverstromingen bedreigden Alblasserdam, ook regen- kwelwater. Om voor een betere waterafvoer te zorgen werd in 1365 het recht verleend om van Liesveld een kanaal te graven naar het Elshout, wat nu Kinderdijk is (even ten noordoosten van het plangebied). Degenen die in het boezemgebied van de Alblas woonden kregen vervolgens het recht om de Nieuwe Waterschap/Nederwaterschap te graven. Met nieuwe wipmplens kon halverwege de 15^e eeuw het

overtollige water bij Kinderdijk in de Merwede worden geloosd. Met de aanleg van de dijk en de Nieuwe Waterschap werden ook de grenzen van de polders vastgelegd: de Vinkepolder ten zuiden van de Alblas, polder Kortland in het noordoosten en polder Blokland in het noordwesten (figuur 5). Het plangebied is gelegen in deze laatste polder. Via een middelwetering halverwege de opstreckende verkaveling kon de waterafvoer in deze polder verder worden verbeterd; deze waterloop ligt even ten noorden van het plangebied.

Vanaf de 15^e eeuw nam het aantal poldermolens in de Alblasserwaard sterk toe, waarmee ook de waterdruk op Kinderdijk werd vergroot. Rond Kinderdijk werden vervolgens noodboezems ingericht. Molengangen maakten het gebruik van deze polders nog effectiever. Toen in 1726 een grote overstroming plaatsvond werden negentien nieuwe molens gebouwd, waardoor na 1740 het hedendaagse karakteristieke beeld van Kinderdijk is ontstaan.

Op andere historische kaarten is gekeken hoe de situatie in en rond het plangebied zich vanaf de 19^e eeuw voltrokken heeft. Dit is weergegeven in de figuren 6-11. Het plangebied is op deze kaarten altijd onbebouwd gebleven en lijkt tot aan de in gebruik name als sportveld dienst te hebben gedaan als weiland.

Cultuurhistorische waarden

Op de historisch-geografische waardenkaart van de gemeente Alblasserdam (behorende bij Wink e.a., 2012; bijlage 7) en de cultuurhistorische atlas van de provincie Zuid-Holland (geo.zuid-holland.nl; bijlage 8) zijn de bekende cultuurhistorische waarden in het onderzoeksgebied aangegeven.

Ten zuidwesten van het plangebied, aan de overzijde van de Van Hogendorpweg, ligt het park van het Huis te Kinderdijk. Het huis zelf ligt aan de dijk aan de Noord en is een van oorsprong als buitenverblijf gebruikte boerderij, die in de late 18e eeuw werd verbouwd en vergroot tot een buitenplaats. Het heeft een privé-binnenpark en een openbaar toegankelijk buitenpark. Het panorama is naar de dijk en de rivier gericht, het blikveld naar het zuidoosten over de rivier, weilanden en volkstuinen. Het plangebied ligt niet in het panorama of in het blikveld. De Oost Kinderdijk zelf is een lijnelement en nederzettingsslint van redelijk hoge waarde. Ook de drie wielen langs de dijk hebben een redelijk hoge waarde.

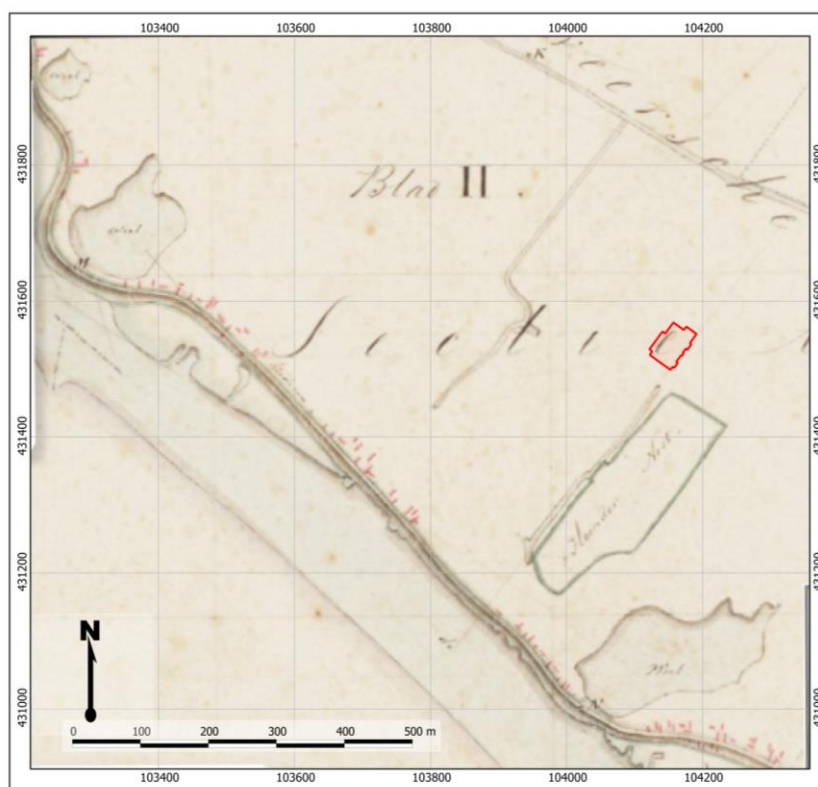
Ten noorden van de sportvelden, aan de overzijde van de Middelwetering, ligt het beschermde gezicht van Kinderdijk inclusief molenbiotopen. Hoewel het plangebied het toponiem Molenzicht draagt heeft dit geen betrekking op een molen in het plangebied zelf; de meest dichtbijzijnde molen was de Blokker of Blokweerse wip, een nog bestaande wipmolen aan de Blokweerschekade 7. Deze molen en diens voorgangers (terug te voeren tot circa 1542) bemaalden samen met een molen op de kop van de Middelwetering, schuin tegenover de polder Kortland, de polder Blokweer. De Blokker maakt deel uit van het systeem van Kinderdijk (www.molendatabase.nl).

Bodemverstoringen

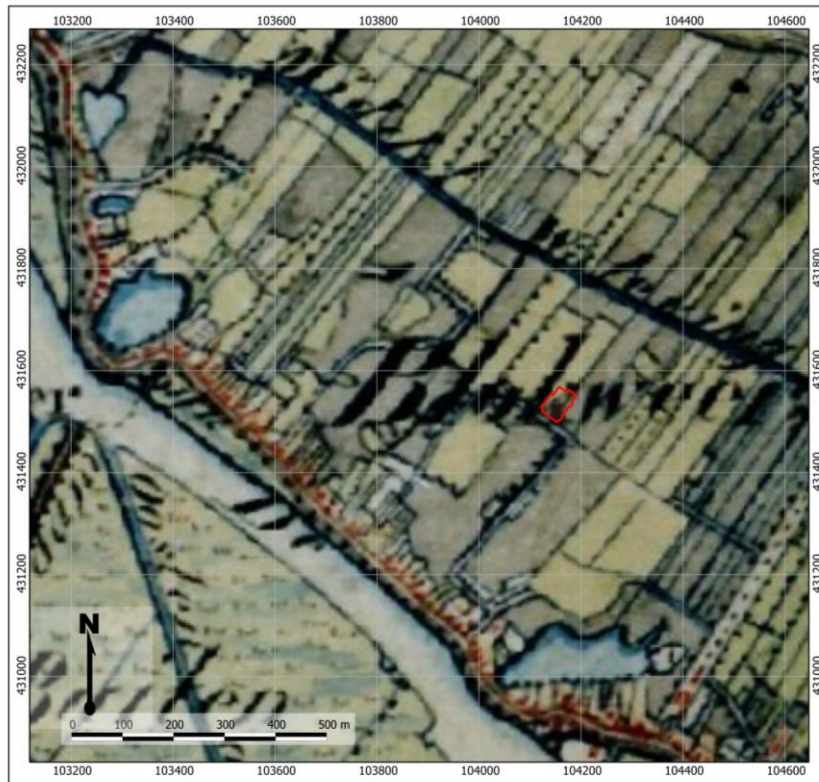
Het is niet bekend of er in het plangebied bodemverstoringen teweeg zijn gebracht. De aard en eventuele omvang hiervan is niet op basis van bureauonderzoek vast te stellen. In het Bodemloket (www.bodemloket.nl) staan geen saneringen geregistreerd in het plangebied, die voor (verdere) bodemverstoring zouden kunnen hebben gezorgd.

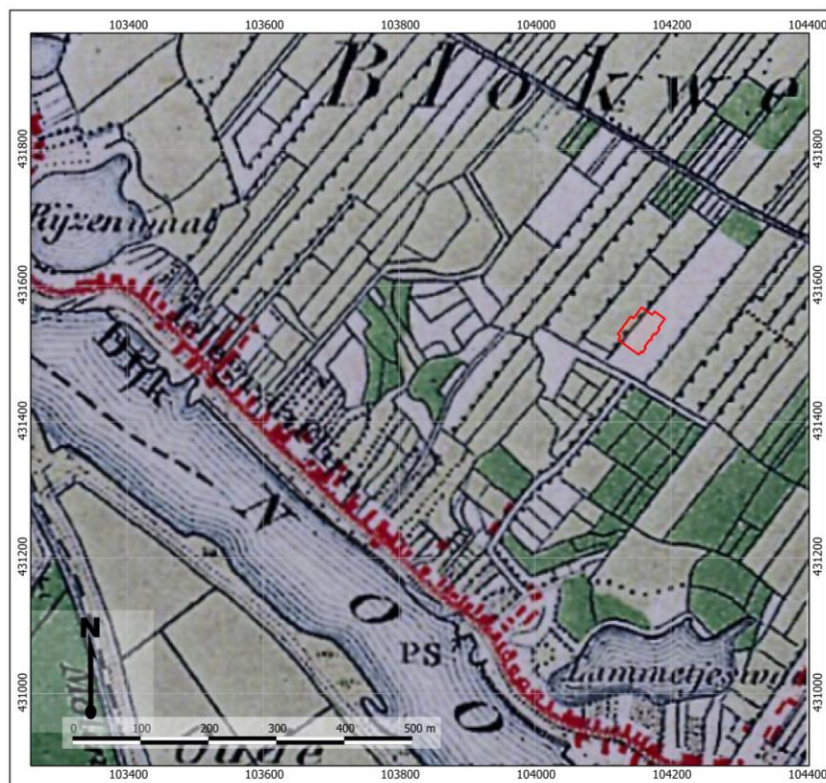
Figuur 5: De polder Blokweer op een uitsnede van de kaart van Isaac Tirion, uit 1740.

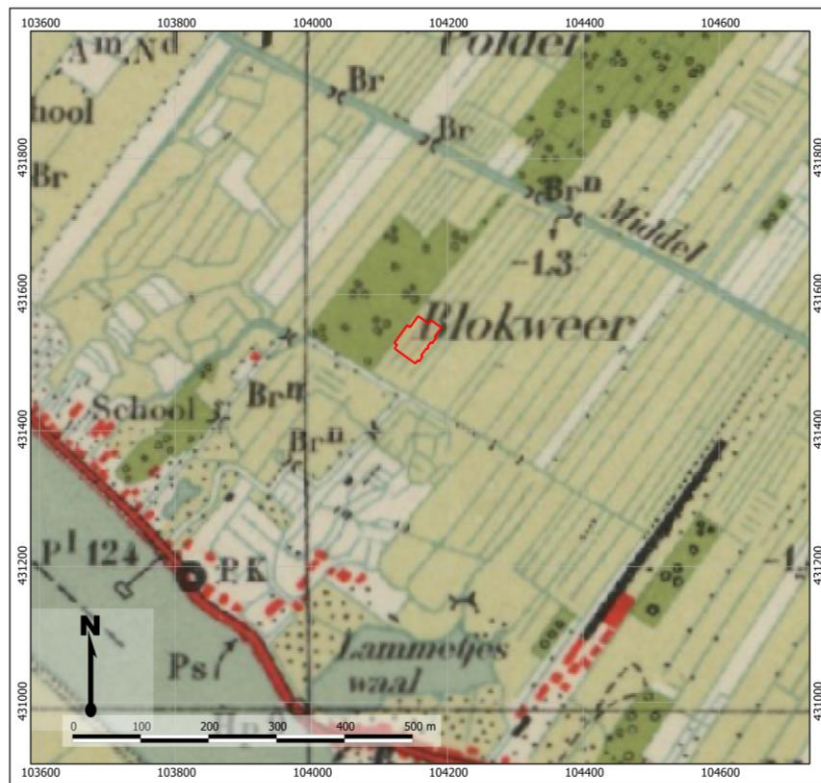
Figuur 6: Het plangebied (rode begrenzing) op het kadastrale verzamelpun uit 1811-1832. Een gedetailleerder minuutplan was niet voorhanden, maar ook op basis van deze kaart kan worden gesteld dat het plangebied destijds onbebouwd was. Ten zuiden van het plangebied het Hoenderneest, tegenwoordig een verzameling volkstuintjes.

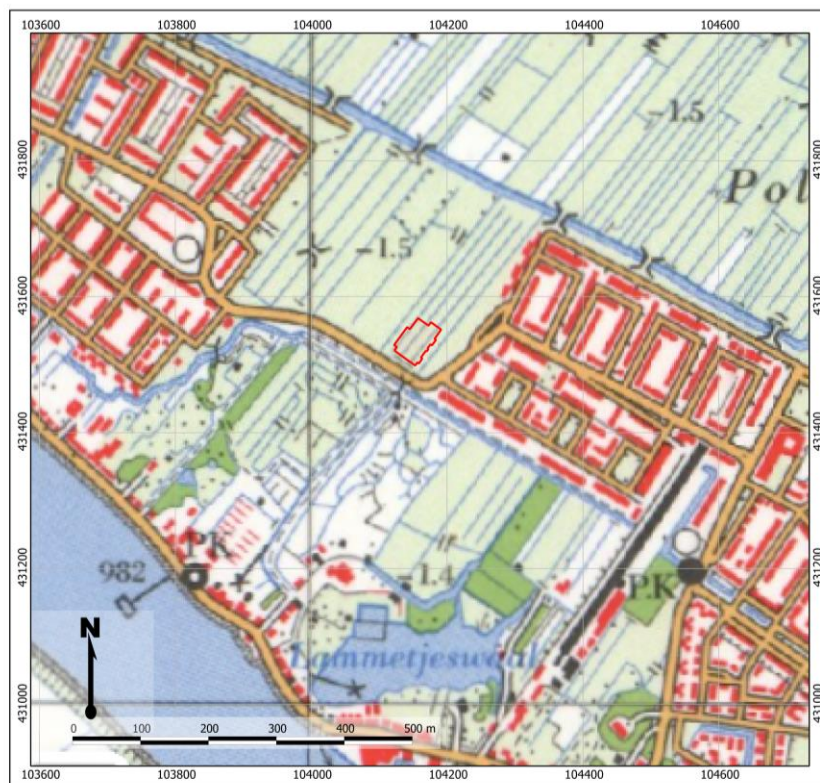
Figuur 7: Het plangebied (rode begrenzing) op een Topografisch Militaire Kaart (TMK) uit 1830-1850. Het plangebied ligt in onbebouwd weiland. In het noorden is de Middelwatering te zien.

Figuur 8: Het plangebied (rode begrenzing) op de TMK van 1898.

Figuur 9: Het plangebied (rode begrenzing) op de topografische kaart van 1936. Er zijn nu aanzienlijk meer sloten aanwezig in het plangebied.

Figuur 10: Het plangebied (rode begrenzing) op de topografische kaart van 1969. Aan weerszijden van het plangebied is de nieuwbouw van Alblasserdam opgerukt. Het plangebied blijft onbebouwd.

Figuur 11: Het plangebied (rode begrenzing) op de topografische kaart van 1995. Het kaartbeeld lijkt nu veel op de huidige situatie (figuur 1).

9. Gespecificeerde archeologische en cultuurhistorische verwachting

Kans op archeologische waarden	Middelhoog
Periode	Laat-Mesolithicum – Nieuwe Tijd
Complextypen	Nederzetting, sporen van landgebruik
Stratigrafische positie	Top stroomgordelafzettingen
Kans op cultuurhistorische waarden	Laag

Aanwezigheid en dichtheid

Uit het bureauonderzoek blijkt dat het plangebied een middelhoge verwachting heeft op archeologische waarden uit de periode Laat-Mesolithicum – Nieuwe Tijd. Deze verwachting is ten eerste gebaseerd op de ligging van het plangebied op de Vuilendam stroomgordel, die in de periode Laat-Mesolithicum – Vroeg-Neolithicum actief was. Het is mogelijk dat in deze periode en de navolgende Bronstijd nederzetting heeft plaatsgevonden op afzettingen van deze rivier in het plangebied. Archeologisch onderzoek in de nabije omgeving heeft hier tot nu toe echter geen sporen van opgeleverd. Naarmate de veengroei vanaf de Bronstijd toenam werd bewoning in het gebied van Alblasserdam op steeds minder plaatsen mogelijk. Waarschijnlijk was het tot in de Late IJzertijd op de meeste plaatsen te drassig of nat voor bewoning, afgezien van stroomgordels die in deze periode ontstonden en de nog niet met veen overgroeide delen van donken. Vanaf de Late Middeleeuwen werd het plangebied en de omgeving ontgonnen, waarna het uiteindelijk werd ingepolderd. Op historisch kaartmateriaal zijn geen sporen van historische bebouwing in het plangebied te zien; het is zeer waarschijnlijk vanaf de ontginning tot in de late 20^e eeuw in gebruik geweest als akker- of weiland. Uit deze periode kunnen mogelijk sporen van ontginning worden aangetroffen, of wellicht een (sub)recente afvallaag met uitgestort vondstmateriaal uit de Nieuwe Tijd zoals op het sportveld iets ten noordoosten van het plangebied. Het gaat dan om materiaal dat van elders afkomstig is en dus niet *in situ* is. Een nederzetting in het plangebied uit de periode Middeleeuwen – Nieuwe Tijd wordt niet verwacht.

Stratigrafische positie

Het belangrijkste archeologische relevante niveau wordt gevormd door de top van de stroomgordelafzettingen van de Vuilendam. Waarschijnlijk kunnen deze in het plangebied vanaf 3-4 m –Mv worden aangetroffen. Gerijpte en stevige oever- of crevasse-afzettingen zijn indicatief voor een hogere archeologische verwachting. Sporen van ontginning kunnen in principe vanaf maaiveld worden aangetroffen. Een eventuele afvallaag met uitgestort vondstmateriaal kan vanaf onder de bouwvoor worden aangetroffen.

Archeologische indicatoren en complextypen

Archeologische waarden in het plangebied zijn naar verwachting te herkennen aan een archeologische laag. Deze kan uit een oude woongrond, ophogingen en andersoortige cultuurlagen bestaan. De dikte van een archeologische laag kan variëren, afhankelijk van de intensiteit en duur van de nederzettingsactiviteiten. Onder een archeologische laag liggen vaak grondsporen. Gezien de mogelijke aanwezigheid van oever- of crevasse-afzettingen worden vooral resten van huisplaatsen verwacht. Sporen van landgebruik zullen zich vooral kenmerken door (kleinschalige) grondsporen zoals (ontginnings)greppels en weinig vondstmateriaal. Daarom kan over de aanwezigheid van dit soort complexen enkel uitspraken gedaan worden op basis van de opbouw en de mate van intactheid van de bodem.

Cultuurhistorische verwachting

Op basis van de bestudeerde bronnen worden in het plangebied geen cultuurhistorische waarden verwacht. De bouw van de nieuwe sporthal zal evenmin van invloed zijn op cultuurhistorische waarden in de directe omgeving.

10. Conclusie en advies

Conclusie

- Uit het bureauonderzoek blijkt dat het plangebied een middelhoge verwachting heeft op archeologische waarden uit de periode Laat-Mesolithicum – Nieuwe Tijd. Deze verwachting is ten eerste gebaseerd op de ligging van het plangebied op de Vuilendam stroomgordel, die in de periode Laat-Mesolithicum – Vroeg-Neolithicum actief was. Het is mogelijk dat in deze periode en de navolgende Bronstijd nederzetting heeft plaatsgevonden op afzettingen van deze rivier in het plangebied. Archeologisch onderzoek in de nabije omgeving heeft hier tot nu toe echter geen sporen van opgeleverd.
- Vanaf de Late Middeleeuwen werd het plangebied en de omgeving ontgonnen, waarna het uiteindelijk werd ingepolderd. Op historisch kaartmateriaal zijn geen sporen van historische bebouwing in het plangebied te zien; het is zeer waarschijnlijk vanaf de ontginning tot in de late 20^e eeuw in gebruik geweest als akker- of weiland. Uit deze periode kunnen mogelijk sporen van ontginning worden aangetroffen, of wellicht een (sub)recente afvallaag met uitgestort vondstmateriaal uit de Nieuwe Tijd zoals op het sportveld iets ten noordoosten van het plangebied. Het gaat dan om materiaal dat van elders afkomstig is en dus niet *in situ* is. Een nederzetting in het plangebied uit de periode Middeleeuwen – Nieuwe Tijd wordt niet verwacht.
- Het belangrijkste archeologische relevante niveau wordt gevormd door de top van de stroomgordelafzettingen van de Vuilendam. Waarschijnlijk kunnen deze in het plangebied vanaf 3-4 m –Mv worden aangetroffen. Gerijpte en stevige oever- of crevasse-afzettingen zijn indicatief voor een hogere archeologische verwachting. Sporen van ontginning kunnen in principe vanaf maaiveld worden aangetroffen. Een eventuele afvallaag met uitgestort vondstmateriaal kan vanaf onder de bouwvoor worden aangetroffen.
- Op basis van de bestudeerde bronnen worden in het plangebied geen cultuurhistorische waarden verwacht. De bouw van de nieuwe sporthal zal evenmin van invloed zijn op cultuurhistorische waarden in de directe omgeving.

Advies

Op basis van dit bureauonderzoek wordt geadviseerd om de bodemingrepen in het plangebied te beperken tot een maximale diepte van 1,5 m –Mv. Deze vrijstellingsgrens volgt uit de gemeentelijke beleidskaart en is gebaseerd op de verwachte diepteligging van afzettingen van de Vuilendam stroomgordel. Het is aan te bevelen om in het bestemmingsplan een dubbelbestemming 'Waarde – Archeologie' op te nemen voor het gehele plangebied, met dezelfde vrijstellingsgrenzen die ook op de gemeentelijke archeologische beleidskaart staan (2.500 m² en 1,5 m –Mv). Op die manier wordt het gemeentelijk beleid verankerd in het bestemmingsplan.

Indien de geplande ontgravingen voor de sporthal beide van de hierboven genoemde ondergrenzen overschrijdt volgt een verdere onderzoeksplicht. In dat geval wordt voorgesteld om in het plangebied een verkennend booronderzoek uit te voeren, om zo de intactheid van de bodem vast te stellen en daarmee de kans dat er nog archeologische waarden *in situ* aanwezig kunnen zijn.

Bovenstaande vormt een advies. Op grond van de resultaten in dit rapport en het gegeven advies zal het bevoegd gezag (de gemeente Alblasterdam) een besluit nemen over de daadwerkelijke omgang met eventueel aanwezige archeologische waarden binnen het plangebied. Ook in vrijgegeven gebieden kunnen alsnog archeologische waarden aangetroffen worden tijdens graafwerkzaamheden. Op het moment dat dit gebeurt geldt daarom een wettelijke plicht archeologische vondsten te melden bij de gemeente.

11. Geraadpleegde bronnen

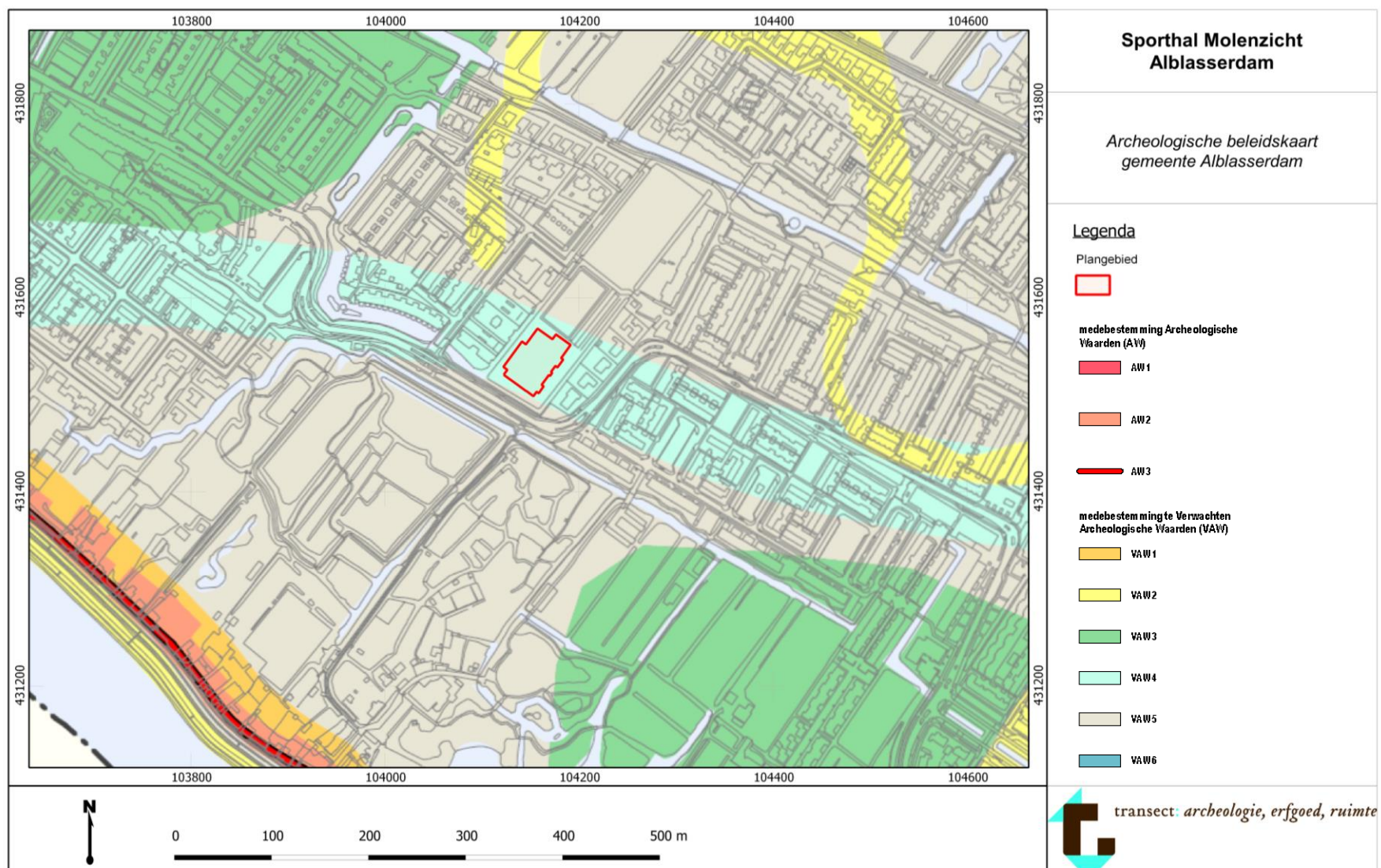
Archeologische kaarten en databestanden:

- Archeologische Monumenten Kaart (AMK), Rijksdienst voor Cultureel erfgoed (RCE), Amersfoort, 2007.
- Archeologisch Informatie Systeem II (Archis2), Rijksdienst voor Cultureel erfgoed (RCE), Amersfoort, 2007.
- Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden, 3^e generatie, IKAW, Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB), Amersfoort, 2008.
- www.ahn.nl
- www.ruimtelijkeplannen.nl
- www.watwaswaar.nl
- www.bodemloket.nl
- www.dinoloket.nl
- www.bodemdata.nl
- geo.zuid-holland.nl
- www.molendatabase.nl

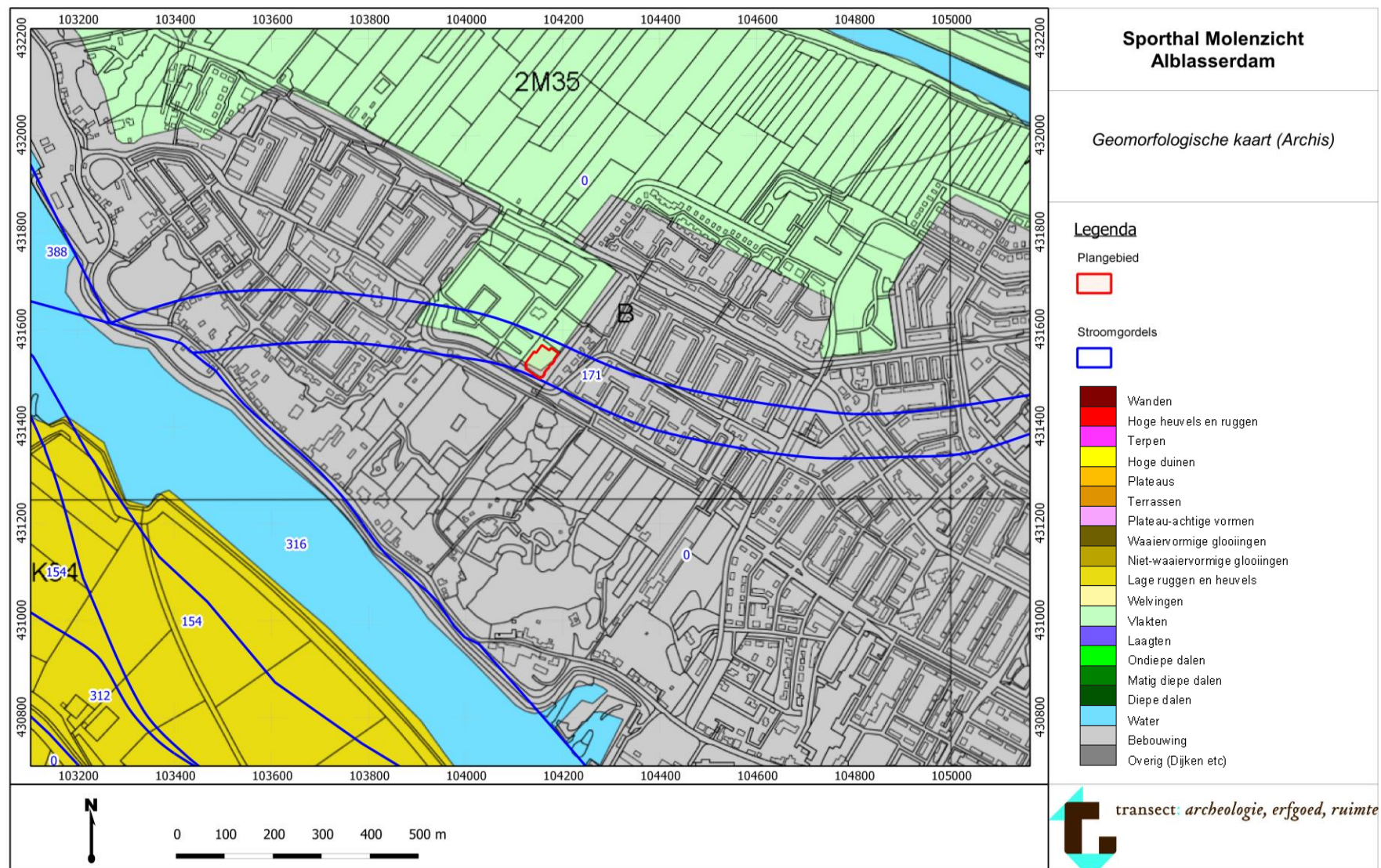
Literatuur:

- Bakker, H. de, 1966. *De subgroepen van het systeem voor bodemclassificatie voor Nederland*. In: Boor en Spade.
- Bakker, H. de en J. Schelling, 1989. *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland. De hogere niveaus*. Wageningen.
- Berendsen, H.J.A., 2000. *Landschappelijk Nederland*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Derde, geheel herziene druk.
- Berendsen, H.J.A., 2005. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.
- Cohen, K.M., E. Stouthamer, H.J. Pierik & A.H. Geurts, 2012. *Rhine-Meuse Delta Studies' Digital Basemap for Delta Evolution and Palaeogeography*. Dept. Physical Geography. Universiteit Utrecht.
- Mulder, E.F.J., M.C. Geluk, I.L. Ritsema, W.E. Westerhoff en T.E. Wong, 2003. *De ondergrond van Nederland*. Houten.
- Wink, K., G.H. de Boer, S. van der Veen & P. Kloosterman, 2012. *Van donk tot dam. Een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart van de gemeente Alblasterdam*. RAAP-rapport 2484. Weesp.

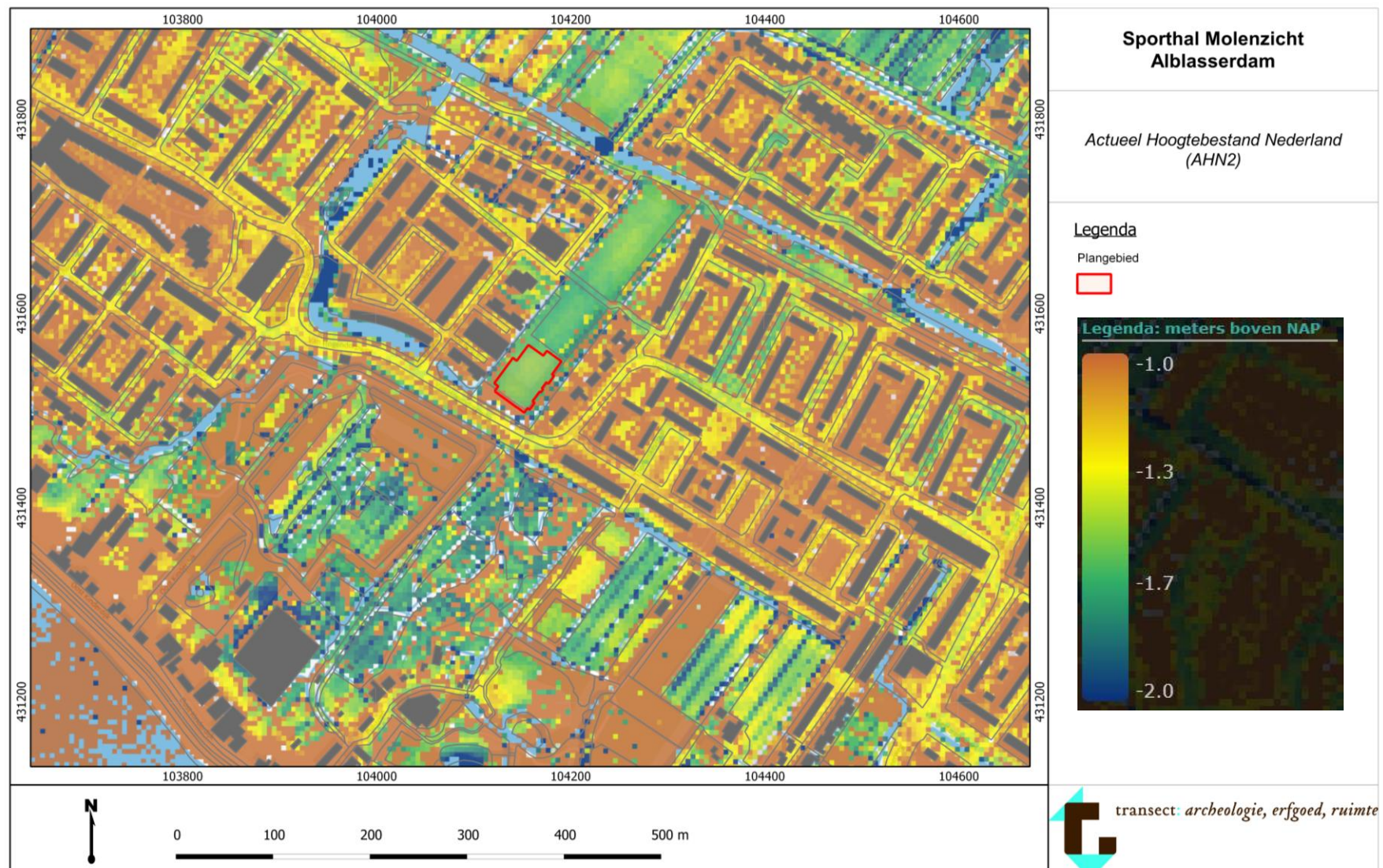
Bijlage 1: Archeologische beleidskaart gemeente Alblasserdam

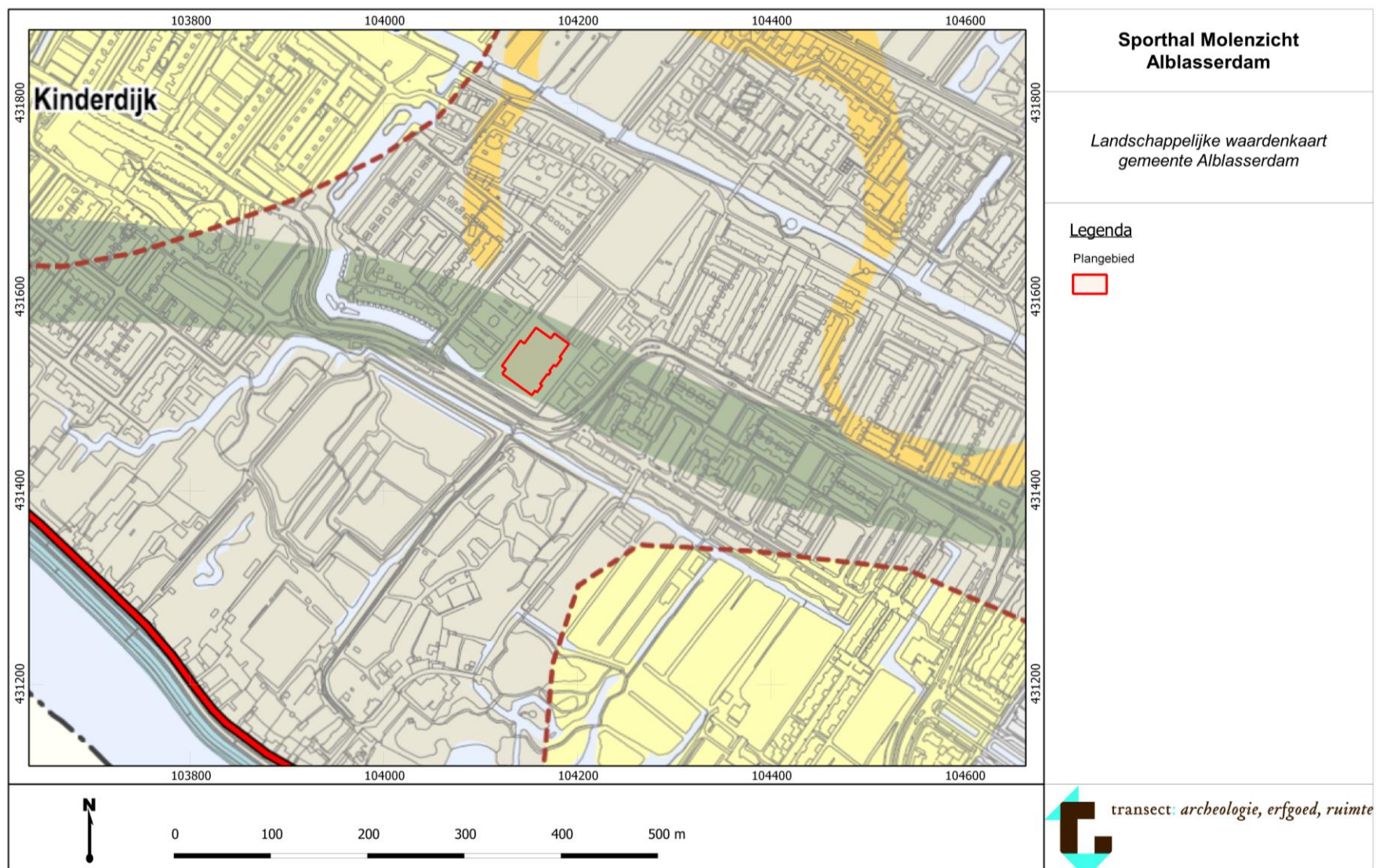
Bijlage 2: Geomorfologische kaart

Bijlage 3: Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN2)

Bijlage 4: Landschappelijke waardenkaart gemeente Alblasserdam

Kaartbijlage 2

Gemeente Alblasterdam

Landschappelijke eenhedenkaart met archeologische vindplaatsen
RAAP-rapport 2484 (herziene eindversie), schaal 1:10.000

legenda

landschappelijke eenheid

archeologische verwachting

pleistoceen rivierterrassenlandschap

	riverduin (afgedekt met holocene afzettingen)	Laat Paleolithicum - Mesolithicum: Neolithicum - Bronstijd: IJzertijd - Romeinse tijd: Vroege Middeleeuwen:	zeer hoog zeer hoog - -
	diepteligging: circa 8 m -NAP		

	laat-glaciale geulen (afgedekt met holocene afzettingen)	Laat Paleolithicum - Mesolithicum: Neolithicum - Bronstijd: IJzertijd - Romeinse tijd: Vroege Middeleeuwen:	laag laag - -
	diepteligging: circa 10 m -NAP		

	pleniglaciale terrasvlakte (afgedekt met holocene afzettingen)	Laat Paleolithicum - Mesolithicum: Neolithicum - Bronstijd: IJzertijd - Romeinse tijd: Vroege Middeleeuwen:	onbekend laag - -
	diepteligging: circa 10 m -NAP		

holoceen rivierenlandschap

	Vuilendamstroomborgel	Laat Paleolithicum - Mesolithicum: Neolithicum - Bronstijd: IJzertijd - Romeinse tijd: Vroege Middeleeuwen:	middel hoog middel hoog - -
	diepteligging: circa 3 m -NAP		

	Langerak- en Schoonrewoerdstroomborgels	Laat Paleolithicum - Mesolithicum: Neolithicum - Bronstijd: IJzertijd - Romeinse tijd: Vroege Middeleeuwen:	- middel hoog - -
	diepteligging: circa 3 m -NAP		

	Alblas en Oud-Alblas stroomorgels	Laat Paleolithicum - Mesolithicum: Neolithicum - Bronstijd: IJzertijd - Romeinse tijd: Vroege Middeleeuwen:	- - hoog middel hoog
	diepteligging: vanaf maaiveld		

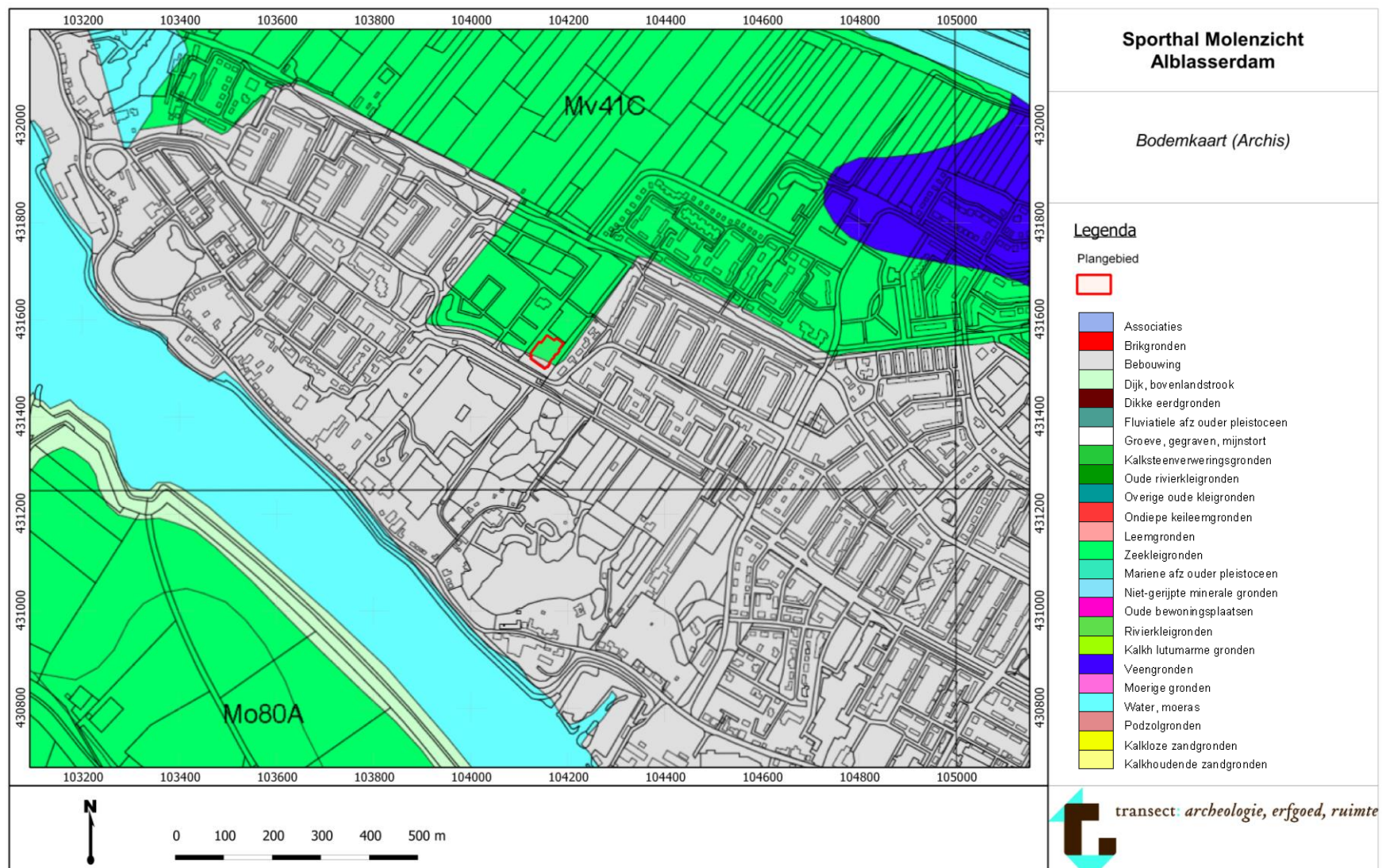
	Menwede	Laat Paleolithicum - Mesolithicum: Neolithicum - Bronstijd: IJzertijd - Romeinse tijd: Vroege Middeleeuwen:	- - middel hoog hoog
	diepteligging: vanaf maaiveld		

	oever op veen	Laat Paleolithicum - Mesolithicum: Neolithicum - Bronstijd: IJzertijd - Romeinse tijd: Vroege Middeleeuwen:	- - hoog hoog
	diepteligging: vanaf maaiveld		

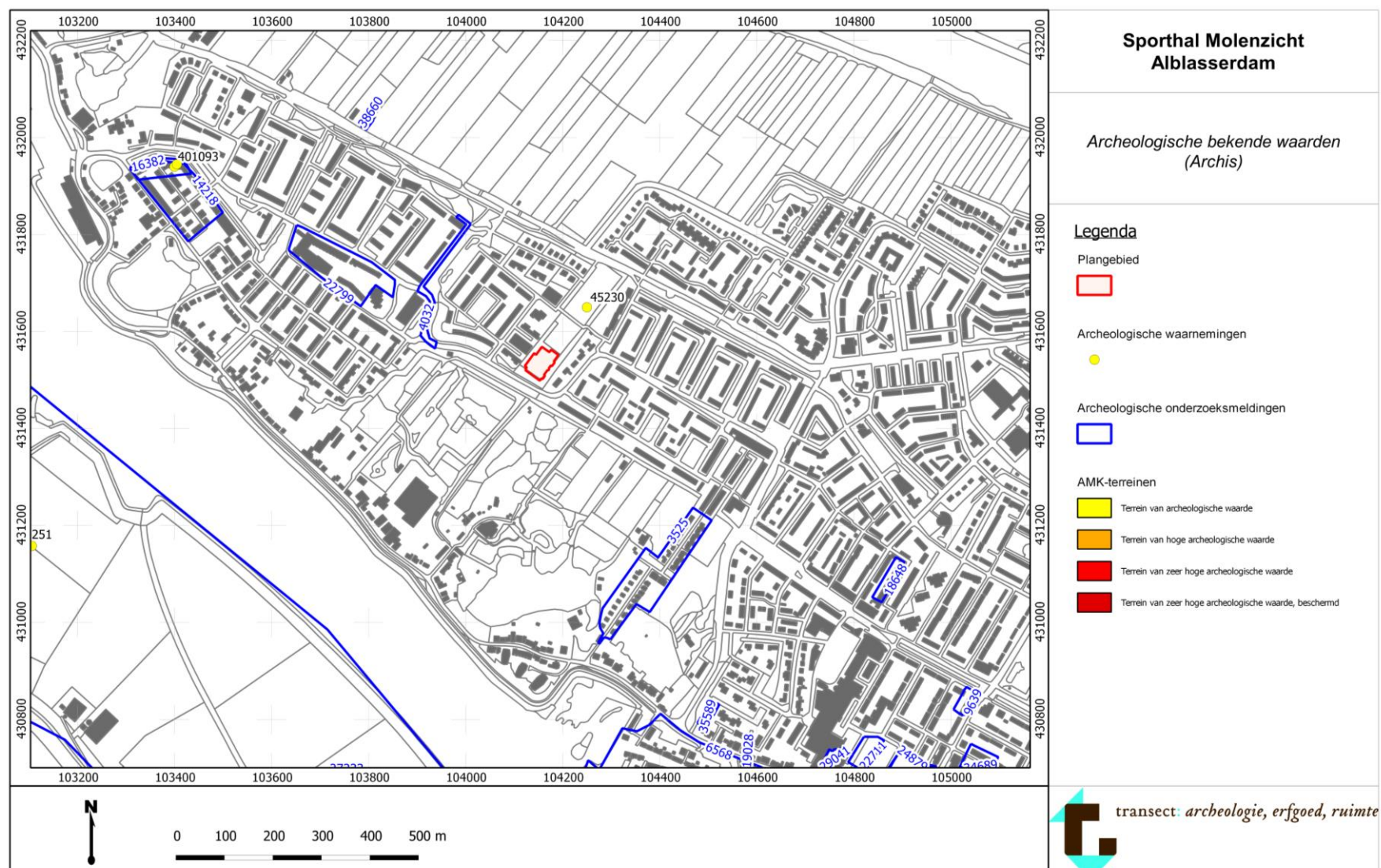
	crevasses	Laat Paleolithicum - Mesolithicum: Neolithicum - Bronstijd: IJzertijd - Romeinse tijd: Vroege Middeleeuwen:	- - middel hoog hoog
	diepteligging: vanaf maaiveld		

	bebouwde kom / niet gekarteerd	Laat Paleolithicum - Mesolithicum: Neolithicum - Bronstijd: IJzertijd - Romeinse tijd: Vroege Middeleeuwen:	onbekend onbekend onbekend onbekend
	diepteligging: vanaf maaiveld		

Bijlage 5: Bodemkaart

Bijlage 6: Archeologische bekende waarden

Bijlage 7: Historisch-geografische waardenkaart gemeente Alblasserdam

Kaartbijlage 3

Gemeente Alblaserdam

Historisch-geografische en archeologische waardenkaart
RAAP-rapport 2484 (herziene eindversie), schaal 1:10.000

legenda

historisch-landschappelijke eenheden

- polders
- oudere polder
- boezemland
- aanwassen / buitendijks land
- 'bijzonder' water (wielen e.d.)

bewoning

- historische kern (1830)
- middeleeuws ontginningsslint (onzeker)
- bewoningsslint Middeleeuwen-Nieuwe tijd
- woonheuvel

archeologische verwachting

- zeer hoog
- hoog
- middel
- hoog

waterstaat en infrastructuur

- dam
- dijk
- kade
- tiendweg
- vliet/wetering

historisch-geografische objecten

nederzetting	korenmolen
huisplaats	watermolen
kasteel	dijk
kerk	wegtracé
kerkhof	losse vondst
verkaveling	dam
sluis	eendenkooi

- AMK-terrein
- 6443** Monumentnummer

gebouwde monumenten

- rijksmonument
- gemeentelijk monument

overig

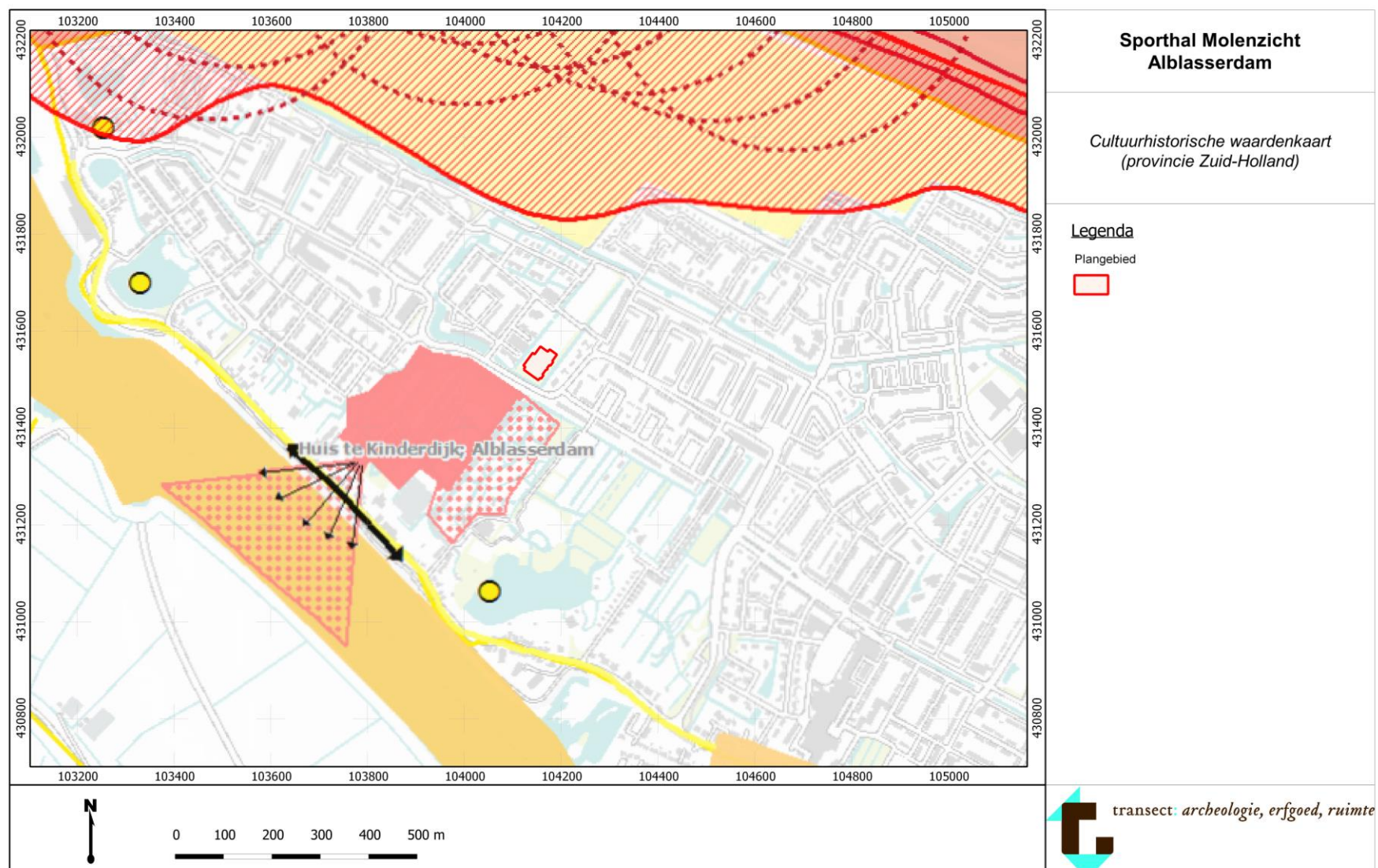
- gemeentegrens

Alblas toponiem

Kordand plaatsnaam

Alblas waternaam

Bijlage 8: Cultuurhistorische waardenkaart (provincie Zuid-Holland)

Landschap wiel (waarde)

- Zeer hoge waarde
- Hoge waarde
- Redelijk hoge waarde

Landschap lijn (waarde)

- Zeer hoge waarde
- Hoge waarde
- Redelijk hoge waarde

Landschap vlak (waarde)

- Zeer hoge waarde
- Hoge waarde
- Redelijk hoge waarde

Molens

- Windmolen

Molenbiotopen

- Zeer hoge waarde
- Hoge waarde

Invoedszone beschermd gezicht

- Invoedszone beschermd gezicht

Beschermd stads- en dorpsgezicht

- Beschermd stads- en dorpsgezicht in procedure
- Beschermd stads- en dorpsgezicht

Nederzettingen lint

- Zeer hoge waarde: structuur intact, gave monumentale bebouwing
- Hoge waarde: structuur intact, redelijk gave bebouwing
- Redelijk hoge waarde: structuur intact

Nederzettingen waardering

- Zeer hoge waarde: structuur intact, gave monumentale bebouwing
- Hoge waarde: structuur intact, redelijk gave bebouwing
- Redelijk hoge waarde: structuur intact
- Zeer hoge waarde: Blickveld landgoed / kasteel
 - Basisstructuur (zeer hoge waarde)
 - Zichtlijn (zeer hoge waarde)
 - Panorama (zeer hoge waarde)
- Rijksbeschermd landgoed- of kasteelcomplex

Nederzettingen relatie

- Zeer hoge waarde: structuur intact, gave monumentale bebouwing
- Hoge waarde: structuur intact, redelijk gave bebouwing
- Redelijk hoge waarde: structuur intact
- Verspreide bebouwing - redelijk waardevol

Bijlage 9: Archeologische periode-indeling voor Nederland (conform ABR)

Periode	Deel-/subperiode	Van	Tot
Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd C	1850 na Chr.	heden
	Nieuwe Tijd B	1650 na Chr.	1850 na Chr.
	Nieuwe Tijd A	1500 na Chr.	1650 na Chr.
Middeleeuwen	Late Middeleeuwen B	1250 na Chr.	1500 na Chr.
	Late Middeleeuwen A	1050 na Chr.	1250 na Chr.
	Vroege Middeleeuwen D	900 na Chr.	1050 na Chr.
	Vroege Middeleeuwen C	725 na Chr.	900 na Chr.
	Vroege Middeleeuwen B	525 na Chr.	725 na Chr.
	Vroege Middeleeuwen A	450 na Chr.	525 na Chr.
Romeinse Tijd	Laat-Romeinse Tijd B	350 na Chr.	450 na Chr.
	Laat-Romeinse Tijd A	270 na Chr.	350 na Chr.
	Midden-Romeinse Tijd B	150 na Chr.	270 na Chr.
	Midden-Romeinse Tijd A	70 na Chr.	150 na Chr.
	Vroeg-Romeinse Tijd B	25 na Chr.	70 na Chr.
	Vroeg-Romeinse Tijd A	12 voor Chr.	25 na Chr.
IJzertijd	Late IJzertijd	250 voor Chr.	12 voor Chr.
	Midden-IJzertijd	500 voor Chr.	250 voor Chr.
	Vroege IJzertijd	800 voor Chr.	500 voor Chr.
Bronstijd	Late Bronstijd	1100 voor Chr.	800 voor Chr.
	Midden-Bronstijd B	1500 voor Chr.	1100 voor Chr.
	Midden-Bronstijd A	1800 voor Chr.	1500 voor Chr.
	Vroege Bronstijd	2000 voor Chr.	1800 voor Chr.
Neolithicum	Laat-Neolithicum B	2450 voor Chr.	2000 voor Chr.
	Laat-Neolithicum A	2850 voor Chr.	2450 voor Chr.
	Midden-Neolithicum B	3400 voor Chr.	2850 voor Chr.
	Midden-Neolithicum A	4200 voor Chr.	3400 voor Chr.
	Vroeg-Neolithicum B	4900 voor Chr.	4200 voor Chr.
	Vroeg-Neolithicum A	5300 voor Chr.	4900 voor Chr.
Mesolithicum	Laat-Mesolithicum	6450 voor Chr.	4900 voor Chr.
	Midden-Mesolithicum	7100 voor Chr.	6450 voor Chr.
	Vroeg-Mesolithicum	8800 voor Chr.	7100 voor Chr.
Paleolithicum	Laat-Paleolithicum B	18.000 BP	8.800 voor Chr.
	Laat-Paleolithicum A	35.000 BP	18.000 BP
	Midden-Paleolithicum	300.000 BP	35.000 BP
	Vroeg-Paleolithicum	-	300.000 BP